

УДК 69.003(477)

А. О. Касич,
д. е. н., професор, завідувач кафедри менеджменту
та публічного адміністрування,
Київський національний університет технологій та дизайну
ORCID ID: 0000-0001-7019-1541

DOI: 10.32702/2306-6814.2020.13—14.81

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОЕКТИ ЯК УМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ В БУДІВНИЦТВІ

A. Kasych,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of Department of Management and Public Administration, Kyiv
National University of Technology and Design

INNOVATION AND INVESTMENT PROJECTS AS A CONDITION FOR INCREASE EFFICIENCY
OF MANAGEMENT SYSTEM IN CONSTRUCTION

У статті розглядаються проблеми активізації інноваційно-інвестиційного розвитку будівельної галузі через призму реалізації відповідних проектів. Зазначено важливість розвитку будівельної галузі через призму забезпечення макроекономічної стабілізації та в контексті формування реального конкурентоспроможного ринку будівельних послуг.

Серед основних чинників подальшого зростання зазначено: потребу в оновленні інфраструктури, бажання покращити житлові умови, розвиток відновлювальної енергетики тощо.

Виходячи з високого рівня інвестиційної привабливості галузі, у статті було проаналізовано структурні характеристики інвестиційних процесів у будівництві; зазначено, що а багатьох країнах держава є важливим інвестором у будівництво та інновації в галузі.

Комплексний аналіз результативності функціонування будівництва в Україні дозволив встановити основні тенденції та ідентифікувати ключові проблеми, серед яких: низький рівень інвестиційної та інноваційної активності галузі, орієнтація на створення дешевого продукту, корупція, відсутність сприятливих макроекономічних умов.

Зазначено, що будівельна галузь у багатьох країнах світу орієнтується на інновації та вже стала, незважаючи на певну консервативність, носієм інноваційних перетворень.

Запропоновано розглядати інноваційно-інвестиційні проекти, реалізовані потужними будівельними компаніями та державою в будівництві, як драйвер виникнення вторинних ефектів розвитку національної економіки.

The article considers the problems of intensification of innovation and investment development of the construction industry through the prism of the implementation of relevant projects. The importance of the development of the construction industry through the prism of macroeconomic stabilization and in the context of the formation of a real competitive market for construction services is noted. The generalization of analytical information on the development of construction in the world has shown a fairly stable development of the industry in many regions and countries, including the United States, China and Europe. Taking into account the studied trends, the growth and significance and indicators of construction development in the coming years are noted. Among the main factors of further growth are: the need to upgrade infrastructure, the desire to improve living conditions, the development of renewable energy and more.

Based on the high level of investment attractiveness of the industry in the article the structural characteristics of investment processes in construction were analyzed; It is noted that in many countries the state is an important investor in construction and innovation in the industry.

A comprehensive analysis of the effectiveness of construction in Ukraine has identified the main trends and identified key issues, including: low level of investment and innovation activity in the industry, focus on creating a cheap product, corruption, lack of favorable macroeconomic conditions. In recent years, construction has developed at a very volatile pace, which has significantly affected the dynamics of investment and innovation in the industry.

It is noted that the construction industry in many countries is focused on innovation and has already become, despite some conservatism, a carrier of innovative transformations. It is proposed to consider innovation and investment projects implemented by powerful construction companies and the state in construction, as a driver of secondary effects of the national economy.

*Ключові слова: будівництво, інвестиції, інновації, проекти, розвиток, чинники, ефективність.
Key words: construction, investment, innovation, projects, development, factors, efficiency.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Будівництво і у сучасних умовах є важливою галуззю економіки, оскільки: по-перше, динаміка розвитку будівництва як прояв будівельних циклів визначає умови сталого розвитку національного господарства; по-друге, будівництво є споживачем продукції інших галузей та сприяє виникненню вторинних ефектів розвитку; по-третє, інвестиції в будівельну галузь досить часто є індикатором ділової активності у економіці та демонструють високий рівень реагування на різні макроекономічні процеси; по-четверте, і саме головне, забезпечує формування матеріальної основи розвитку виробництва та життєдіяльності людини.

Крім того, будівельна галузь у світі, незважаючи на той факт, що її відносять до традиційних базисних секторів економіки, є майданчиком реалізації важливих інновацій щодо забезпечення ефективності та екологічності, вирішення проблем урбанізації, моделювання транспортних рішень. Інноваційно-інвестиційні проекти у будівництві можуть і повинні використовуватись задля формування вторинних ефектів в економіці, як то активізація ділової активності у інших галузях та секторах.

За таких умов дослідження процесів розвитку будівництва через комплексний аналіз інвестиційних процесів має важливе значення та потребує обґрунтування змісту заходів щодо активізації, оскільки збільшення обсягів виробництва означає розширення та модернізацію матеріально-технічної бази економіки та житлових умов населення.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженнями проблеми розвитку будівництва у національній економіці, особливо в контексті впливу на динаміку присвячено ряд праць та аналітичних оглядів. Так, питання сучасного стану будівельного ринку розкрито в працях Бібік Н.В. [1], Латишевої О.В. [4], Сенів Б.Г. [6]. Вплив умов та чинників розвитку будівництва в Україні досліджують Гамалій В.Ф. [2], Сорокіної Л.В. [7], Татар М.С. [8]. Важливими, однак недостатньо дослідженими, є питання інноваційного розвитку будівельної галузі, що представлено зокрема в роботі Камбур О.Л. [3].

Активізація розвитку будівництва за рахунок збільшення інвестицій у інноваційні рішення є важливим, од-

нак недостатньо дослідженим питанням, саме тому окреслена тема статті є актуальною.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження процесів інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку будівництва в Україні через призму реалізації масштабних проєктів та у порівнянні із загальними світовими тенденціями.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Будівництво завжди було однією з найбільших галузей, що приносять дохід. Значимість розвитку будівництва не зменшується і в умовах інноваційної економіки, оскільки заміна обладнання на виробництві в переважній більшості потребує модернізації існуючих чи будівництва нових виробничих приміщень. Бажаання людей щодо покращення умов праці є постійним чинником розвитком житлового будівництва, однак значною мірою залежить від динаміки доходів населення.

Будівельна галузь має суттєвий вплив на розвиток глобальної економіки. А оскільки зв'язки будівельної галузі з багатьма іншими секторами є досить суттєвими, то її вплив на економічну динаміку та величину ВВП є більш масштабним, ніж навіть прямий внесок безпосередньо будівництва.

За даними Всесвітнього економічного форуму, в будівництві в цілому працює понад 100 мільйонів людей по всьому світу, загалом галузь становить 6% світового ВВП. Більш конкретно, на будівництво припадає близько 5% загального ВВП у розвинених країнах та 8% ВВП у країнах, що розвиваються [10].

Значення розвитку будівництва в економіці підтверджується кількісними показниками на прикладі багатьох країн світу. Так, у країнах ЄС (27) за даними 2019 р. нараховується 3,3 млн підприємств, якими створено 14,8 млн робочих місць. Загалом галузь забезпечує 9% ВВП та 6,4% загальної зайнятості в ЄС [9]. У США, де один з найбільших ринків, на будівництво припадає 7% ВВП, чисельність зайнятих перевищує 11 млн осіб (2018 р.) [12]. Дуже швидко розвивається будівництво в країнах Азії, передусім, в Китаї. Так, виробництво досягнуло в 2018 р. 3,3 трл дол. США, частка будівництва у ВВП Китаю складає 6,7% [14].

Досить тривалий час лідером за всіма основними показниками розвитку будівельного ринку були США.

Однак ситуація на ринку будівельних робіт у світі певним чином змінюється: лідерство перехватив Китай, через високу динаміку розвитку галузі за рахунок активізації економічного розвитку в країні загалом та реалізації цілої низки інфраструктурних проєктів.

Ще більші зміни будуть відбуватись впродовж найбільших років (рис. 1).

Динаміка розвитку світового виробництва у будівництві знаходиться впродовж декількох останніх років на рівні 3,2—3,4% із загальною тенденцією до сповільнення. Це пов'язано із загальним сповільненням економічного розвитку в країнах Північної Америки, ЄС. Певне відновлення динаміки виробництва будівельної продукції в країнах Близького Сходу, Африки та Латинської Америки не забезпечує загальної позитивної тенденції. Важливим чинником подальшого зниження динаміки є, в тому числі, торговельні війни між США та Китаєм, а також розгортання пандемії, яка вже суттєво вплинула на глобальну економіку [12].

Будівництво є дуже привабливою для інвестицій галуззю, як результат інвестиції у будівництво стрімко зростають, причому як у розвинених країнах, так і в країнах, що розвиваються. В розвинених країнах основним інвестором є приватний бізнес, тоді коли в країнах, що розвиваються, більшість проєктів фінансуються державою.

Так, роль держави в США поширюється лише на 25% здійснюваних витрат, а в Китаї саме держава є основним інвестором. Здійснюючи фінансування інвестиційних проєктів у будівництві держава забезпечує активізацію ділової активності, що сприяє виникненню вторинних ефектів у інших секторах та галузях економіки та сприяє проциклічному економічному розвитку, а у випадку Китаю — прискореному розвитку.

Економіка Китаю значною мірою покладається на державні видатки на інфраструктуру, на які припадає майже 30% від загальних інвестицій в країні, що значною мірою впливає не лише на величину, а й на динаміку ВВП. За оцінками аналітиків журналу The Economist [13] саме ці інвестиції сприяли зростанню реального ВВП на 6,9% у 2017 році. Серед пріоритетних напрямів — комунальне будівництво, транспортна та комунікаційна інфраструктура.

Інвестиції в будівництво в розрізі регіонів представлено на рисунку 2.

Незважаючи на динамічний розвиток будівництва в Індії та Китаї, за обсягами інвестицій

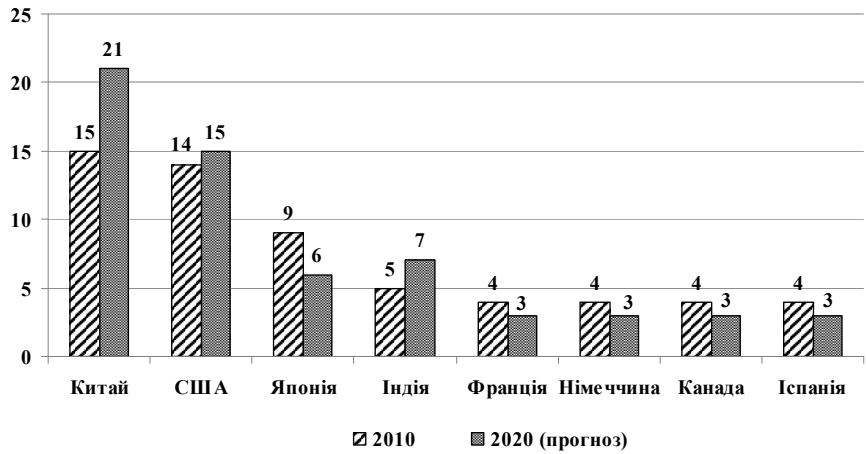

Рис. 1. Частка окремих країн на глобальному будівельному ринку

Джерело: [15].

США та Канада залишаються беззаперечними лідерами.

Зростання значимості Китаю відбуватиметься в тому числі у зв'язку з тим, що влада Китаю реалізує декілька масштабних інфраструктурних проєктів, для того щоб запобігти уповільненню економічного зростання.

Узагальнюючи все вищевикладене доцільно серед основних чинників подальшого зростання будівельної галузі виокремити найбільш значимі:

- зростання чисельності населення, зокрема в країнах, що розвиваються;
- потреба в оновленні інфраструктури у зв'язку з її зносом;
- тенденція до покращення житлових умов;
- реалізація державою масштабних інфраструктурних проєктів;
- активізація використання відновлюваних джерел енергії;
- інвестиційна привабливість.

Розвиток будівництва в Україні певною мірою укладається у загальні тенденції, які проявляються у світовій економіці, однак має свої особливості, для до-

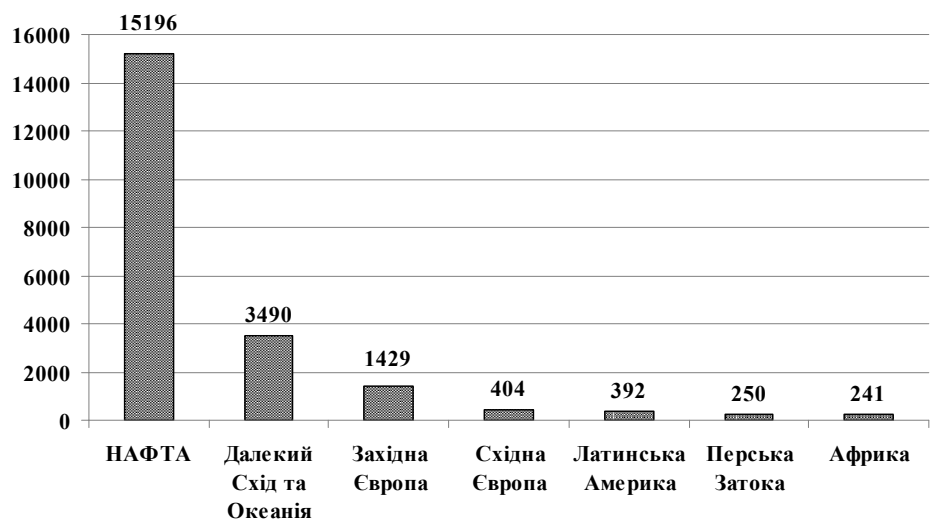

Рис. 2. Інвестиції у будівництво (за даними 2015 р.)

Джерело: [11].

слідження яких доцільно використати представлені нижче показники (табл. 1).

Представлені показники характеризують розвиток будівництва впродовж 2010—2018 рр. Основні тенденції, які відслідковуються при цьому, полягають у такому:

1. Масштаби розвитку будівельної галузі та її економічна значимість, яка виражається у величині ВВП, залишаються без суттєвих змін, тобто на рівні 4,2—5,2%. Це не відповідає потребам країни, що розвивається, та здійснює масштабні перетворення.

2. Значимість галузі в контексті впливу на економічні цикли є досить високою, що підтверджується показниками динаміки виробництва у порівнянні з динамікою ВВП на обох важливих стадіях економічного циклу на стадії спаду та стадії підйому. Тобто під час сповільнення економіки в будівництві відбувається більш суттєве скорочення виробництва, а на етапі відновлення економіки темпи росту у будівництві є досить високими. Це підтверджує важливість підтримки інвестиційної привабливості галузі в контексті забезпечення позитивного впливу на динаміку економічних процесів.

3. Інвестиції у будівельну галузь впродовж досліджуваного періоду були нестійкими, що й спричинило високу амплітуду обсягів виробництва. Частка капітальних інвестицій у будівництво у загальній величині інвестицій, здійснюваних в Україні, є нестійкою та коливається на рівні 11—16%, з пониженням у 2018 році до рівня 9,67%.

4. Враховуючи низьку інноваційну активність українських підприємств загалом на рівні 15—17%, слід зазначити що і будівельні підприємства не є виключенням. Основні інноваційно-інвестиційні проекти у будівництві у розвинених країнах світі спрямовані на: здійснення продуктових інновацій, що стосуються інноваційних будівельних матеріалів, які дозволяють змінити базисні підходи до будівництва та надавати будинкам унікальних характеристик; розробку процесорних технологій, які забезпечують прискорення будівельних робіт; застосування цифрових технологій для розробки оригінальних проектів тощо.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Забезпечення сталого економічного розвитку національного господарства потребує серед іншого сприяння розвитку будівельної галузі через активізацію інвестицій. Особливо важливим є розвиток будівництва для країн, що розвиваються, оскільки відбувається забезпечення інших секторів економіки матеріальною базою для функціонування. Саме тому, основні показники, які характеризують розвиток будівництва в країнах, що розвивають-

Таблиця 1. Показники, які комплексно характеризують функціонування будівництва в Україні*

Показники	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Частка будівництва у ВВП, %	5,23	5,51	5,13	4,57	4,20	4,43	4,86	5,32
Індекс ВВП	105,5	100,2	100,0	93,4	90,2	102,4	102,5	103,4
Індекс фізичного обсягу виробництва будівництва	103,3	94,6	88,5	79,6	87,7	117,4	126,3	108,5
Індекси будівельної продукції	120,0	92,7	89,0	79,6	87,5	117,5	126,4	108,6
Будівлі житлові	114,9	93,9	96,6	79,6	91,7	120,8	121,5	103,5
нежитлові	101,7	93,5	111,3	103,5	98,9	117,8	116,3	100,9
Інженерні споруди	122,1	94,1	90,0	66,3	85,8	123,7	126,1	105,7
Загальна площа житлових будівель, прийнятих в експлуатацію, тис. м ²	124,4	91,7	82,8	79,7	83,7	114,0	131,7	113,6
Кількість збудованих квартир, тис.	8685	9770	9949	9741	11044	9367	10206	8689
Прийняття в експлуатацію загальної площі, м ² на 1000 населення	77	83	93	105	120	113	126	103
Капітальні інвестиції у будівництво, млн грн	201	227	232	227	259	220	241	206
Частка капітальних інвестицій у будівництво у загальній величині інвестицій, %	31990	40760	40796	36056	43463	44444	52176	55999
	13,26	14,92	16,33	16,43	15,91	12,37	11,63	9,67

Примітка: * Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя.

ся, зокрема в Китаї, Індії є вищими порівняно з розвиненими країнами. З іншого боку, будівельний ринок США, країн ЄС залишається привабливим для інвесторів.

Основні показники розвитку будівництва в Україні не в повній мірі відповідають глобальним тенденціям, а це означає, що будівництво не в повній мірі виконує свої основні функції та потребує створення більш комплексних умов, сформованих у вигляді Стратегічної програми розвитку. В Україні в будівництві фактично не реалізуються проекти, які б базувались на дійсно продуктових чи технологічних інноваціях. Основою причиною є недостатність інвестицій. Саме інноваційно-інвестиційні проекти, здійснювані українськими будівельними компаніями, можуть забезпечити необхідні перетворення в галузі, однак це залежить від загальної економічної ситуації в країні, рівня доходів населення, фінансового стану самих підприємств.

Література:

- Бібік Н.В. Сучасний стан будівельного ринку України як індикатор стану економіки України. Економіка і регіон. 2013. № 6 (43). С. 46—51.
- Гамалій В.Ф., Романчук С.А., Ткачук О.В. Прогнозування розвитку національного будівельного ринку в умовах економічної кризи, Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2013. № 4. С. 25—29.
- Камбур О.Л., Петрищенко Н.А. Підтримка інноваційного розвитку будівельної галузі. Можливості та перспективи забезпечення стійкого економічного розвитку України: проблеми та шляхи вирішення: матеріали Міжнар. наук. практ. конф. 17—18 лют. 2012 р. К.: Київський економічний науковий центр, 2012. Т. 1. С. 19—20.
- Латишева О.В., Сайко А.Д. Будівельна галузь України: сучасний стан та її роль у забезпеченні сталого розвитку національної економіки. Економічний вісник Донбасу. 2019. № 2 (56). С. 66—73.

5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 02.07.2020 р.).

6. Сенів Б.Г. Сучасний стан та перспективи розвитку будівельної галузі України. Інноваційна економіка. 2010. № 3. С. 19—24.

7. Сорокіна Л.В. Дослідження впливу макроекономічних регуляторів на динаміку нагромадження капіталу у будівництві України. Актуальні проблеми економіки. 2009. № 6. С. 69—81.

8. Татар М.С. Дослідження проблем розвитку ресурсного потенціалу будівельних підприємств України в умовах активізації факторів зовнішнього середовища. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 6, Ч. 3. С. 81—86.

9. Annual Report 2019. European Construction Industry Federation. URL: <http://www.fiec.eu/en/library-619/annual-report-english.aspx> (дата звернення 20.06.2020 р.).

10. Deloitte. GPoC 2018. Global Powers of Construction. Infrastructure Department, 54 p.

11. Global construction investments by region 2015. URL: <https://www.statista.com/statistics/677079/annual-construction-investment-by-region/> (дата звернення 15.06.2020 р.).

12. Global Construction Outlook 2019—2023 — Comprehensive Benchmarking of 92 Leading Construction Markets. (2019), URL: <https://www.globenewswire.com/news-release/2019/05/13/1822274/0/en/Global-Construction-Outlook-2019-2023-Comprehensive-Benchmarking-of-92-Leading-Construction-Markets.html> (дата звернення 04.06.2020 р.).

13. Is China investing too much in infrastructure? (2018), The Economist. URL: <https://country.eiu.com/article.aspx?articleid=866788670&Country=China&topic=Economy> (дата звернення 08.07.2020 р.).

14. Regional report: China's construction industry (2019), International Construction. URL: <https://www.khl.com/international-construction/regional-report-chinas-construction-industry/139933.article> (дата звернення 05.05.2020 р.).

15. Which countries are investing the most in construction? (2019), URL: <https://www.pbctoday.co.uk/news/planning-construction-news/countries-investing-construction/54507/> (дата звернення 02.06.2020 р.).

References:

1. Bibik, N.V. (2013), "The current state of the construction market of Ukraine as an indicator of the state of Ukraine's economy", *Ekonomika i rehion*, vol. 6 (43), pp. 46—51.

2. Hamalii, V.F. Romanchuk, S.A. and Tkachuk, O.V. (2013), "Forecasting the development of the national construction market in the economic crisis", *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, vol. 4 (24), pp. 25—29.

3. Kambur, O.L. and Petryshchenko, N.A. (2012), "Support for innovative development of the construction industry", *Mozhlyvosti ta perspektyvy zabezpechennia*

stiiikoho ekonomichnoho rozvytku Ukrainy: problemy ta shliakhy vyrishennia: materialy Mizhnar. nauk.prakt. konf. [Opportunities and prospects for sustainable economic development of Ukraine: problems and solutions: materials International. scientific practice conf.], *Kyivskiy ekonomichnyi naukovyi tsentr, Kyiv, Ukraine*, 17—18 Feb, vol. 1, pp. 19—20.

4. Latysheva, O.V. and Saiko, A.D. (2019), "Construction industry of Ukraine: current state and its role in ensuring sustainable development of the national economy", *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*, vol. 2 (56), pp. 66—73.

5. Official site of the State Statistics Service of Ukraine (2020), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 04 June 2020).

6. Seniv, B.H. (2010), "Current state and prospects of development of the construction industry of Ukraine", *Innovatsiina ekonomika*, vol. 3, pp. 19—24.

7. Sorokina, L.V. (2009), "Research of the influence of macroeconomic regulators on the dynamics of capital accumulation in the construction of Ukraine", *Aktualni problemy ekonomiky*, vol. 6, pp. 69—81.

8. Татар, M.S. (2016), "Research of problems of development of resource potential of construction enterprises of Ukraine in the conditions of activation of factors of external environment", *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 6, no. 3, pp. 81—86.

9. European Construction Industry Federation (2020), "Annual Report 2019", available at: <http://www.fiec.eu/en/library-619/annual-report-english.aspx> (Accessed 28 June 2020).

10. Deloitte (2019), GPoC 2018. Global Powers of Construction, Deloitte. Infrastructure Department, Madrid, Spain.

11. Statista (2016), "Global construction investments by region 2015", available at: <https://www.statista.com/statistics/677079/annual-construction-investment-by-region/> (Accessed 24 June 2020).

12. GlobeNewswire (2019), "Global Construction Outlook 2019—2023 — Comprehensive Benchmarking of 92 Leading Construction Markets", available at: <https://www.globenewswire.com/news-release/2019/05/13/1822274/0/en/Global-Construction-Outlook-2019-2023-Comprehensive-Benchmarking-of-92-Leading-Construction-Markets.html> (Accessed 28 June 2020).

13. The Economist (2018), "Is China investing too much in infrastructure?", available at: <https://country.eiu.com/article.aspx?articleid=866788670&Country=China&topic=Economy> (Accessed 10 June 2020).

14. Brown, A. (2019), "Regional report: China's construction industry", *International Construction*, available at: <https://www.khl.com/international-construction/regional-report-chinas-construction-industry/139933.article> (Accessed 18 June 2020).

15. Planning & Construction News (2019), "Which countries are investing the most in construction?", available at: <https://www.pbctoday.co.uk/news/planning-construction-news/countries-investing-construction/54507/> (Accessed 08 July 2020).

Стаття надійшла до редакції 21.07.2020 р.